

Vem och vad är »församlingen»?

DET BERÄTTAS ATT EN församlingsmedlem försökte komma i kontakt med någon av församlingens anställda på pastorexpeditionen. När han kom dit möttes han av en låst dörr med en tillfälligt uppsatt lapp: »Expeditionen är stängd. Församlingen är på personalresa.» De som dagligdags befolkade expedition och församlingshem som anställda menade sig alltså utgöra församlingen. Återberättat på detta sätt framstår den självuppfattning som talar ur formuleringen som absurd. Men hur långt från verkligheten är det att det är de anställda och deras arbete som uppfattas vara själva hjärtat i en församlings liv, utan vilket det inte finns någon församling?

De anställda har i de flesta församlingar en helt central roll. Arbetslagen sitter inte bara på ett avsevärt mått av inflytande utan rent konkret också makt. På senare tid har dock många församlingar och stift insett att med en minskande ekonomisk ram alla dessa anställningar inte kommer att kunna garanteras, inte ens i en nära framtid. På många platser är uppsägningar redan ett faktum, och man talar mer och mer om betydelsen av ideella medarbetare. Detta är riktigt, även om man ibland kan befara att de ideellt arbetandes främsta egenskap är att kosta mindre pengar. Men produktionen av verksamhet framstår som församlingens huvuduppgift, det som gör

den levande, och i detta arbete finns dels anställda, dels ideella medarbetare. Synsättet skapar en förvriden ecklesiologi.

Det ligger något konstigt redan i att man tänker sig att det är dessa två kategorier som finns i det arbete som skall bedrivas. På många platser har Svenska kyrkan blivit en verksamhetsproducent, som genom sina anställda kommer ovanifrån och erbjuder något – ofta kanske inte ens efterfrågat – för andra att konsumera. Man utgår alltså inte från människor och deras gåvor, utan letar efter frivilliga som vill utföra det man själv först har tänkt ut och så delta i församlingens »verksamhet». De som »endast» är en del av gudstjänstlivet faller liksom utanför den aktiva församlingen och är bara mottagare av det »församlingen» gör. En sådan församlingsmodell kommer aldrig att skapa levande församlingar, endast passiva konsumenter.

I själva verket har alla kristna, hela kyrkofolket oberoende av anställning eller inte, samma utgångspunkt i gudstjänsten och del i samma sändning ut mot världen, kyrkans lärjungegörande mission. Inom det uppdraget för alla kristna, som i den lutherska traditionen ofta kallats det allmänna prästadömet (1 Pet. 2:10), finns det olika ansvar och typer av uppdrag. Aposteln Paulus jämför detta med den samverkan som finns mellan olika organ i en kropp.

En organisation kan byggas underifrån eller ovanifrån. Trots statskyrkosystem och en periodvis hård styrning ovanifrån, förr kungamakten, senare regering och riksdag, måste ändå Svenska kyrkan traditionellt sägas ha varit

byggd underifrån. Församlingarna utgjorde kyrkans primära enheter, i vilka det sedan lång tid har funnits former för lokalt medinflytande.

De senaste decenniernas strukturförändringar i Svenska kyrkan har medfört att dess pastorat och församlingar blivit avsevärt färre till antalet men allt större till ytan. Detta har tvivelsutan förändrat villkoren radikalt. Strukturförändringar kan vara nödvändiga, inte minst när ekonomin är svag eller där det befolkningsmässiga underlaget sviktar, men de ställer då tveklöst stora krav på teologisk och pastoral medvetenhet. Det som måste kunna garanteras, det är den lokala närvaron på orten, och att denna lokala närvaro utgår från gudstjänstens gemenskap kring nådemedlen. Det är bara så verkliga församlingar kan skapas. En sådan församlingsmodell, förankrad i allmänkyrklig tradition, utgår inte från, och lyfter inte fram som det primära de konkreta uttrycken för församlingen som institution – territorium, kyrkobyggnad eller anställda befattningshavare, utan utgår från det gudstjänstfirande och för det kyrkliga livet ansvarstagande gudsfolket på orten. Dem ser man samlas till gudstjänst och där är församlingens hjärta.

Vad som skett de senaste decennierna är en utveckling åt motsatt håll, där Svenska kyrkan i allt större utsträckning organiseras ovanifrån, en utveckling som den senaste Strukturutredningen fullföljer och drar till sin spets. Det blir en markerat institutionell kyrka, som finns av och för sina funktionärer, förtroendevalda och anställda. Lekfolket är i praktiken endast intressant i egenskap av att

utgöra den ekonomiska garanten för de övrigas anställningar och mottagare av deras verksamhet. En organisation ovanifrån, det är den teologiska och pastorala grundsyn som styr när Svenska kyrkan nu syr upp sin nya kostym.

Strukturförändringar i kyrkan och församlingarna är inte av ondo, men måste svara mot det faktum att kyrkan är en organisation av alldeles eget slag och inte en kommunal (andlighets)service eller en ideell förening. Kommunikationen mellan Gud och människor i trons och nådemedlens gemenskap är dess liv och ärende, och det måste vara utgångspunkten för hur man ser på sin kyrka och för hur den lämpligen organiseras för att vara Kristi kropp på platsen. Detta är den hoppfulla grund som redan finns och som vi får bygga vidare på.